

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра лісового та садово-паркового господарства
Державне підприємство «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»
Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство «Херсонлісозахист»
Херсонське обласне управління лісового та мисливського господарства

Матеріали першої відкритої регіональної науково-практичної
Інтернет-конференції

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»

*Присвячені 5-річчю заснування кафедри лісового та садово-паркового
господарства ДВНЗ «ХДАУ»*

23-24 травня 2019 року, м. Херсон

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»: Матеріали першої відкритої регіональної науково-практичної Інтернет-конференції присвячена 5-річчю заснування кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ». 23-24 травня 2019 року – Херсон: 2019. – 187 с.

В збірку увійшли матеріали з питань історичні аспекти регіональних природних досліджень, методика викладання у вищій школі, екологія рослин та природно-заповідна справа, перспективи використання, природно-ресурсного потенціалу херсонщини, теоретичні і прикладні аспекти інтродукції рослин, сучасні напрямки садово-паркового господарства , захист рослин, дендрологія, лісовідновлення, агролісомеліорація, фітомеліорація, лісівництво та лісознавство.

Відповідальні за випуск:

Збірник підготовлено з оригіналів доповідей без літературного редагування. Всі матеріали представлені в авторській редакції, редколегія не несе відповідальності за недостовірність представленої авторами інформації.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», 2019

Оргкомітет конференції

- Кирилов Ю.Є. Голова оргкомітету ректор ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
- Члени оргкомітету:
- Бойко П.М. кандидат біологічних наук, доцент, декан факультету рибного господарства та природокористування ДВНЗ «ХДАУ»
- Бойко Т.О. кандидат біологічних наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Глод О.І. директор ДП «Степовий ім. В.М. Виногорова філіал УкрНДІЛГА»
- Головащенко М.Ф. кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Дементьєва О.І. кандидат сільськогосподарських наук, в.о. зав. кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Касіч Т.Г. директор Державне спеціалізоване ласозахисне підприємство «Херсонлісозахист»
- Кобець О.В. кандидат сільськогосподарських наук, вчений секретар Українського ордена "Знак Пошани" науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького (УкрНДІЛГА)
- Котовська Ю.С. асистент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Михайленко В.Д. перший заступник начальника управління Херсонське обласне управління лісового та мисливського господарства
- Назаренко С.В. кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Омелянова В.Ю. асистент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»

ЗМІСТ

I. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

<i>Фомін В.І.</i> Володимир Миколайович Виноградов – життя віддане лісу	7
<i>Варда Т.В.</i> До питання існування лісів Херсонщини в минулому	10
<i>Глод О.І., Тимошук І.В.</i> До 185-річчя з початку заліснення Нижньодніпровських піщаних арен	14
<i>Шейгас І.М.</i> Формування основ вітчизняного мисливствознавства у наукових розробках ДП "Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА"	24

II. ЛІСІВНИЦТВО ТА ЛІСОЗНАВСТВО

<i>Головащенко М.Ф.</i> Регіональні особливості ведення рубок догляду в штучних сосняках на Нижньодніпровських пісках	29
<i>Жежжун А.М., Тищенко О.М.</i> Особливості товарної та сортиментної структури березових деревостанів Чернігівського Полісся	32
<i>Матвійчук О.О., Головащенко М.Ф.</i> Вплив пожеж на структуру держлісфонду Херсонської області	35
<i>Наконечний І.В., Бахтерев Є.М.</i> Еколого-епідемічні аспекти заліснення Нижнього Побужжя	38
<i>Пічура В.І., Бреус Д.С., Гарафон С.Г.</i> Дистанційне зондування землі та нейротехнології як інструмент дослідження лісових масивів	41
<i>Румянцев М. Г., Лук'янець В. А.</i> Дубові ліси Лівобережного Лісостепу та особливості формування природного поновлення в них	46
<i>Тимошук І.В.</i> Проблема зменшення площ лісів на Нижньодніпровських пісках за рахунок виникнення пожеж природного та антропогенного характеру	51
<i>Щербина І. О., Наконечний І. В.</i> Популяція дикого кабана Миколаївської області в умовах епізоотичного напруження ситуації з африканської чуми свиней	56

III. ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ, АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЯ, ФІТОМЕЛІОРАЦІЯ

<i>Даниленко О.М., Мостепанюк А.А., Гупал В.В.</i> Економічна ефективність вирощування сіянців з закритою кореневою системою та лісових культур з їх використанням в ДП «Харківська ЛНДС»	62
<i>Наумук М.П.</i> Традиційні способи розмноження жимолості <i>Lonicera L.</i>	64
<i>Шпилька В.В., Омелянова В.Ю.</i> Перспективи вирощування волоського горіха з латеральним типом плодоношення на території України	68

IV. ДЕНДРОЛОГІЯ

<i>Козел М.О., Кичилюк О.В.</i> Фенологічні особливості росту і розвитку деревних рослин у зелених насадженнях м. Луцька	71
<i>Розмаїтий М.С., Омелянова В.Ю.</i> Видовий склад голонасінних в дендропарку Херсонського державного аграрного університету	74

V. ЗАХИСТ РОСЛИН

- Бреус В.В., Назаренко С.В.*, Особливості розвитку *Diprion pini* L. (Hymenoptera, Symphyta, Diprionidae) в Херсонській області 78
- Дюдяєва О.А., Євтушенко О.Т., Гаморак Р.Б.* Порівняльний аналіз міжнародних та вітчизняних вимог до засобів захисту рослин, що використовуються в органічному землеробстві 81
- Захарко Д.О., Назаренко С.В.* Пильщики-ткачі (Pamphiliidae: Hymenoptera) в соснових лісах Херсонської області 86
- Скрипкіна М.О.* Фітосанітарний стан соснових насаджень державного підприємства «Великокопанівського лісомисливського господарства» 90
- Устимук А.В., Назаренко С.В.*, Фенологія *Aradus cinnamomeus* Panz. (hemiptera: aradidae) у соснових культурах Виноградівського лісництва 95

VI. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

- Ананьєва М.О.* Сучасний стан та благоустрій території зального користування міста Баштанка 99
- Берегова Г.Д.* Арборикультура як сучасний напрям садово-паркового господарства 101
- Бойко Т.О.* Критерії до підбору основного та додаткового асортименту деревних рослин для зеленого будівництва у місті Херсоні 104
- Бойко Т.О., Стіхін З.М., Мігуля О.* Використання гарноквітух деревних рослин в озелененні загальноосвітніх навчальних закладів міста Херсону 107
- Вінятинська К., Дементьєва О.І.* Видове різноманіття *Chamaecyparis* Spach 110
- Демет'єва О.І., Павлатій М.О.* Асортимент квіткових рослин тепличних комплексів та їх застосування 112
- Дерконос М.О., Омелянова В.Ю.* Оцінка придатності представників родини *Magnoliaceae* (J. St.-Hill) до озеленення у місті Херсон 117
- Дворна А.В., Бойко Т.О.* Створення та реконструкція об'єкту озеленення загального користування в смт. Каланчак Херсонської області 120
- Ємельянов О.С., Котовська Ю.С.* Підбір асортименту однолітніх рослин для озеленення квітника 122
- Козичар М.В., Федько В.* Ландшафтна архітектура 125
- Котовська Ю.С., Кулик Д.Ю.* Асортимент лікарських рослин на території міста Херсон 128
- Маєвська К.А., Бойко Т.О.* Зелені дахи, як одна із тенденцій озеленення 131
- Набока О.М., Котовська Ю.С.* Використання голонасінних в озелененні міста Херсон 134
- Соколенко У.М.* Озеленення дахів: переваги, недоліки та перспективи створення в Україні 136

VII. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ІНТРОДУКЦІЇ РОСЛИН

Котовська Ю.С., Киця Т.О. Теоретичні основи вирощування *Sophora japonica* L 140

Мельник Т. І., Сурган О. В. Вплив погодних умов на якісні показники сортів *Callistephus chinensis* [L.] Nees в умовах північно-східного лісостепу України 143

VIII. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХЕРСОНЩИНИ

Бабушкіна Р.О. Перспективи використання природно – ресурсного потенціалу Херсонщини - відходів місцевих вапнякових родовищ для хімічної меліорації солонцевих ґрунтів 149

Гарафон С.Г., Стратічук Н.В. Сучасний стан проблеми твердих побутових відходів в Україні 151

Манан К., Бойко П.М. Вплив зелених насаджень Корабельного району на стан навколишнього природного середовища 153

Стратічук Н.В., Кашиanova Ю.А. Планування сталого енергетичного розвитку Херсонської області з огляду на природно-ресурсний потенціалу регіону 156

IX. ЕКОЛОГІЯ РОСЛИН ТА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА СПРАВА

Орлов О.О. Види судинних рослин Житомирської області наддержавного рівня охорони, занесені до міжнародних списків охоронюваних видів. Наближення-3 160

Скок С.В. Вплив урбанізованого середовища м. Херсон на стан зелених насаджень 165

X. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Voiko L. Role-playing games: the effect on student positive motivation 169

Біла Т.А., Ляшенко Є.В., Охріменко О.В. Роль контекстного навчання у формуванні предметної компетентності з біогеохімії у студентів-екологів 172

Карташова І.І., Мельник Р.П. Практично-орієнтовані проекти школярів з урбоекології 175

Туркова Л.І., Сміличенко Я.Б. Методика викладання психології у вищій школі 179

Шахман І.О. Математична складова професійних компетентностей майбутніх фахівців-екологів 183

обстеження стану дерева, видалення з дупел органічних мертвих решток та побутового сміття, обробку фунгіцидом). Проводять роботи зі зміцнення дерев за допомогою розтяжок, тросів, болтів й інші необхідні види робіт.

Арборикультура є досить перспективним напрямом лісо паркового господарства. Нині в багатьох містах світу розповсюджена арбоскульптура – мистецтво створення скульптур з живих ростучих декоративних дерев. Основоположником арбоскульптури є Аксель Ерландсон, котрий у 1947 створив каліфорнійський парк «Цирк дерев» [4]. Спорідненими видами цього мистецтва є бонсай (простота та природність) і топіар (фігурна стрижка дерев і кущів). Із арбоскульптури виникає й арбоархітектура (живі рослини є основою будівельних конструкцій).

Список використаних джерел

1. Арбористика / Вікіпедія; [інтернет-ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0>.
2. Арбоскульптура / Вікіпедія; інтернет-ресурс]. – Режим доступу: [wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D0%B1%D0%BE%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D0%B1%D0%BE%D1%81%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0).
3. Вінтонів І. С. Деревинознавство / І. Вінтонів, І. Сопушинський, А. Тайшінгер. – УДЛУ, УАД. – Л.: 2005. – 256 с
4. История арбористики; [інтернет-ресурс]. – Режим доступу: <http://doctorles.ru/k-voprosu-ob-istorii/>.

КРИТЕРІЇ ДО ПІДБОРУ ОСНОВНОГО ТА ДОДАТКОВОГО АСОРТИМЕНТУ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ДЛЯ ЗЕЛЕНОГО БУДІВНИЦТВА У МІСТІ ХЕРСОНІ

БОЙКО Т.О., к.б.н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон, Україна

Озеленення населених пунктів півдня України, утримання існуючих зелених зон та створення нових є однією з першочергових задач містобудування. Довговічні древні насадження відіграють низку важливих функцій: санітарно-гігієнічну, господарсько-економічну, естетичну тощо.

Створення нових зелених насаджень та реконструкція існуючих має базуватись на глибокому пізнанні еколого-біологічних особливостей рослин, що використовуються в озелененні. Зазвичай за основу беруть місцеві деревні породи, які успішно зростають в даних умовах. Оскільки місто Херсон знаходиться у межах сухостепової підзони Степової зони України, тому деревна рослинність не є характерною для урбоєкосистеми міста. Аборигенних видів деревних рослин досить мало. Відповідно підбір основного та додаткового асортименту рослин в досліджених умовах є достатньо кропіткою задачею. Для створення парків та скверів в основному використовуються

інтродуценти, які адаптовані до умов півдня України, які посилюються негативним впливом урбосередовища.

Асортимент деревних рослин для зеленого будівництва до сих пір формується. Часто цей процес відбувається стихійно, внаслідок чого потрапляють породи малостійкі та малоприсадибні для міських умов. Для ефективного введення деревних порід потрібно враховувати такі еколого-біологічні властивості як зимостійкість, посухостійкість, репродуктивну здатність у нових умовах, стійкість деревних інтродуцентів до хвороб та шкідників, а також стійкість до сумарної та одночасної дії всіх атмосферних забруднювачів [Козловський, 2000; Меженський, 2007].

При перенесенні виду в нові умови будь-який екологічний фактор може виявитись лімітуючим. Наприклад, рослини з високою морозостійкістю такі як ялина звичайна, ялиця європейська, бук лісовий мало використовуються в озелененні міст півдня України, оскільки мають низьку посухостійкість і тому систематично потерпають від нестачі вологи, високих температур та суховіїв у літній період. Для ефективного вирощування таких порід потрібно застосовувати спеціальні прийоми агротехніки. А в крупних об'єктах озеленення їх застосування майже неможливе. Рослини які мають тривале та рясне цвітіння, як правило, страждають від ранньоосінніх та пізньовесняних морозів аридної зони [Бойко, 2017]. Останнім часом активне впровадження гіркокаштану кінського обмежено через ураження мінуючою міллю.

Одними з найголовніших лімітуючих факторів середовища для натуралізації деревних рослин, що походять з південних регіонів, у нових умовах є низькі температури в певні сезони року, а також весь комплекс зовнішніх умов, яким рослина піддається у зимовий період. Для оцінки зимостійкості інтродуцентів в умовах міста Херсона використовуємо шкалу зимостійкості Е.Л. Вольфа інтерпретовану Б.Л. Козловським зі співавторами [Козловський, 2000], в якій враховуються стан деревних рослин в різні зими, а також вплив обмерзань на подальший розвиток дерев та чагарників. Представлена шкала враховує характер пошкоджень як пагонів, так і генеративних бруньок та квіток. Також ця шкала відображає вплив обмерзань на подальший розвиток рослини. Візуальну оцінку зимостійкості рослин проводять у польових умовах щорічно двічі за сезон: на початку активної вегетації (кінець квітня – початок травня), коли добре помітні зимові пошкодження і у середині літа, коли можна встановити ступінь відновлення втрачених частин [Бойко, 2017]. Остаточні висновки про зимостійкість зразка виносять після критичної зими [Козловський, 2000]. Остаточний бал розраховується як середня величина цієї властивості, виражена в балах.

Ще однією перешкодою для введення в культуру декоративних рослин у Херсоні, обумовлених посушливим кліматом, пошкоджуючий ефект яких може бути рівним або більш істотним, ніж сукупність несприятливих умов зимового періоду є посухостійкість. Тому ця властивість деревних рослин у Степовій зоні розглядається нами у якості однієї з найважливіших еколого-біологічних властивостей, що складає адаптаційну характеристику виду. Для оцінки

посушійкості ми обрали п'ятибальну шкалу Кормілицина А.Н. та Голубєвої І.В., яка враховує наслідки посухи та потребу у поливі [Кормилицын, 1970].

Важливим фактором, який впливає на хід інтродукції є стійкість до хвороб та шкідників. Пошкодження, які викликають ці організми, часто є значною перешкодою для успішної адаптації певного виду. Оцінка стійкості деревних інтродуцентів до хвороб та шкідників за п'ятибальною шкалою Б.Л. Козловського зі співавторами [Козловський, 2000]. Дана шкала враховує стійкість до уражень рослини загалом. Облік ураження рослин проводять щорічно, одночасно з феноспостереженнями.

Одним з показників успішної натуралізації інтродуцентів є здатність до утворення життєздатного насінного потомства в нових умовах. Для оцінки насінної репродукції використана шкала Малєєва В.П., однак літерні значення замінені на цифрові [Козловський, 2000] для зручного обчислення сумарного ступеню адаптації певного виду в конкретних умовах. В цій шкалі враховуються квітнення, плодоношення, якість насіння, відсутність або наявність самосіву.

Показник, який важливо враховувати при введенні інтродуцентів в озеленення – стійкість рослин до сумарної та одночасної дії всіх атмосферних забруднювачів. Для визначення загального стану рослин, ушкоджених техногенними викидами в атмосферу, використовуємо 7-ми бальну шкалу, запропоновану В.П. Тарабриним зі співавторами [Тарабрин, 1986].

Урахування впливу усіх факторів дозволить підібрати деревні рослини до основного асортименту рослин, тобто стійких аборигенних та інтродукованих видів, а також додаткового асортименту, рослин, які через невеликі розміри не є самостійними елементами ландшафтних композицій.

Список використаних джерел

1. Козловский Б.Л., Огородников А.Я., Огородникова Т.К., Куропятников М.В., Федоринова О.И. Цветковые древесные растения Ботанического сада Ростовского университета (экология, биология, география). Ростов н/Д. – 2000. – 144 с.
2. Меженський В.М. Уніфікування шкал оцінок, що застосовуються при інтродукції деревних рослин // Інтродукція рослин. – 2007. – № 4. – С. 26-38.
3. Бойко Т.О., Бойко П.М. Оцінка інтродукції альбіції ленкоранської (*Albizia julibrissin* Durazz) у місті Херсон // Траекторії науки: International Electronic Scientific Journal. Section «Biology». – 2017. – Т. 3. – № 1. – Р. 3.1-3.7.
4. Кормилицын А.Н. Древесные растения арборетума Государственного Никитского ботанического сада / А.Н. Кормилицын, И.В. Голубева // Каталог дендрологических коллекций арборетума Никитского ботанического сада. Ялта: Изд-во «Таврида», 1970. – 90 с.
5. Тарабрин В.П., Кондратюк Е.Н., Башкатов В.Г. Фитотоксичность органических и неорганических загрязнителей. – К.: Наук. думка, 1986. – 216 с.

ВИКОРИСТАННЯ ГАРНОКВІТУЧИХ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН В ОЗЕЛЕНЕННІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МІСТА ХЕРСОНУ

БОЙКО Т.О., к.б.н., доцент, СТІХІН З.М., магістрант, МІГУЛЯ О., студент
ДВНЗ «Херсонський дуржавний аграрний університет»

Створення зелених насаджень навколо загальноосвітніх навчальних закладів виконує низку функцій: санітарно-гігієнічну, рекреаційну та художньо-естетичну. Специфічність територій шкіл накладає відбиток на підбір асортименту для зелених зон.

Принципи озеленення загальноосвітніх закладів мають низку специфічних умов, які необхідно враховувати при їх проектуванні або реконструкції. Дерева підбирають невисокі, листяно-декоративні або з декоративною хвоєю або кроною, гарноквітучі з приємним, але не різким запахом [1]. На території загальноосвітніх закладів не допускається висадка дерев, які мають шипи або колючки: терен (*Prunus spinosa* L.), гледичію (*Gleditsia triacanthos*), робінію псевдоакацію (*Robinia pseudoacacia*), ожину (*Eubatus* L.), обліпиху крушиноподібну (*Hippophae rhamnoides* L.), шипшину собачу (*Rosa canina* L.), глід колючий (*Crataegus oxyacantha* L.), барбарис звичайний (*Berberis vulgaris* L.), магонію падуболисту, маклюру (*Maclura pomifera* (Raf.) Schneid.). Не висаджують поблизу шкіл рослини, які мають різкий нав'язливий неприємний запах: айлант найвищий (*Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle), в безпосередній близькості до вікон шкіл не висаджують бузок звичайний та угорський (*Syringa vulgaris* та *S. josikaea* J.Jacq. ex Rchb.), жимолость каприфоль (*Lonicera caprifolium* L.). Не можна висаджувати дерева та чагарники, які можуть нашкодити здоров'ю школярів, це такі отруйні рослини, як тис ягідний (*Taxus baccata* L.) – рослина у якої отруйні усі частини рослини: хвоя, кора, шишкоягоди, бобівник (*Laburnum anagyroides*) – має отруйне насіння, жимолость татарська (*Lonicera tatarica* L.), магонія падуболиста (*Mahonia aquifolium* (Pursh) Nutt.), сумах (*Rhus typhina* L.) – отруйні плоди. Також не рекомендується висаджувати рослини-алергени, а ті що вже є в насадженнях, поступово замінювати. Заборонені також такі трав'янисті рослини, як белена чорна (*Hyoscyamus niger* L.), ясенець (*Dictamnus albus* L.), дурман (*Datura metel* L.), цикута (*Cicuta virosa* L.), наперстянка (*Digitalis purpurea* L.), осінник (*Sternbergia colchiciflora* Waldst. et Kit.), молочаї (*Euphyrbia*), латук отруйний (*Lactuca virosa* L.), рицина звичайна (*Ricinus communis* L.), лаконос американський (*Phytolacca americana* L.) та інші [2].

Відповідно до цих принципів підбір гарноквітучих дерев та чагарників – досить тривала та кропітка робота. Рослини мають відповідати екологічним умовам території, не нести загрозу здоров'ю школярам, а також бути багатофункціональними, довговічними та нести естетичне навантаження. Крім усіх попередніх критеріїв, рослини повинні бути не примхливими у догляді, піддаватись стрижці та формовці, мати не різкий приємний аромат.